

Mattrygghet, dyrevelferd og dyrehelse i EØS

Kommentar til Frode Veggeland: *Norges forhold til EU på mat- og landsbruksfeltet* (rapport nr. 9, Europautredningen 2011)

Forord

Nei til EU har mottatt Frode Veggelands rapport *Norges forhold til EU på mat- og landsbruksfeltet* (rapport nr. 9, Europautredningen 2011), og har noen foreløpige kommentarer for de deler som i rapporten benevnes som ”matfeltet” (mattrygghet, dyrevelferd og dyrehelse).

Hildegunn Gjengedal, leder av Nei til EUs landbrukspolitiske nettverk

Innhold

1. Innledende kommentar	2
2. Kommentarer på delområder av notatet	3
2.1 EØS-avtalen og WTO	3
2.2 Omfanget av regelverk på matområdet	3
3.3 Tilleggsгарantier, kompensatoriske tiltak og dokumentasjonsprogrammer	3
3.4 Manglende biologisk orientering og usynliggjøring av faglige debatter	3
3. Konklusjon	5

Mattrygghet, dyrevelferd og dyrehelse i EØS

Nei til EU arbeidsnotat nr. 3/2011, utgitt juli 2011. Bestilling/nedlasting: www.neitileu.no.

Forsidefoto: EU.

Notatet er utarbeidet av Nei til EUs landbrukspolitiske nettverk.

1. Innledende kommentar

Frode Veggelands notat gir en oversikt over de politiske prosesser som ligger bak utviklingen på området og det regelverket som i dag styrer matområdet. Imidlertid er rapporten uten biologisk perspektiv og veterinærfaglige vurderinger av hvilken kvalitet det er på det systemet som etter hvert er implementert under EØS-avtalen.

En hovedkritikk mot rapporten er at man ikke i det hele tatt nevner den begrensning som var lagt på norsk regelverksutvikling i og med statsministerens instruks til departement og direktorater sommeren 1988, der man i et brev til samtlige departement ga beskjed om at ”utformingen av norske lover og forskrifter som omfattes av det indre marked, skal vurderes også med henblikk på en eventuell harmonisering med EFs regelverk.”

Dette pålegget forhindret innovasjon på en rekke forvaltningsområder, men det har så vidt oss bekjent ikke vært gjenstand for noen offisiell analyse. På ”matfeltet” har det bl.a. hindret en meget sterk omstrukturering av den offisielle kjøttkontrollen her i landet, en prosess som allerede i 1987 var kommet langt mht planer. Nei til EU antar at det kan føyes mange tilsvarende eksempler til dette ene, noe en større utredning burde ha kartlagt.

Det er svært overraskende at biologisk og veterinærfaglig kompetanse ikke er brukt ved utarbeidelse av rapporten. Tunge veterinærfaglige argumenter mot EØS-avtalen ble formulert i rapportens form allerede ved begynnelsen av 1990-tallet. Mange av de samme argumenter ble brukt også da EØS-avtalen ble utvidet fra 1.1.1999, med den såkalte ”veterinæravtalen”. Det var en svært omfattende debatt om dette, der blant annet regjeringspartiers representanter tok dissens i Stortinget på denne saken – på bakgrunn av biologiske og veterinærfaglige argumenter. I form har notatet et svært overordna perspektiv med liten forståelse for betydningen av EØS-avtalen for de aktører innen næring og forvaltning som daglig må leve med denne avtalen.

Norge, EØS-området og verden ellers står overfor mange utfordringer når det gjelder håndtering av det som rapporten kaller ”matpolitikk” eller ”regulering av matfeltet” - ”offentlige tiltak som skal sikre trygg mat med god kvalitet som framby på en redelig måte”.

Denne formuleringa mangler viktige elementer (dyre- og fiskehelse, dyrevelferd) og viser forfatterens manglende forståelse av sammenhengene mellom tilstanden i dyrepopulasjoner og miljø og den hygieniske kvaliteten på maten som produseres. Formuleringa tilsier i alle tilfeller at en bør diskutere dette konkret med referanse til Mattilsynets ansvarsområde.

Dette er komplekse faglige spørsmål som direkte berører dyrehelse, dyrevelferd og mattrygghet. Eksempelvis har en nå sett den tidligere forutsette økning av problemer koblet til økt handel med vegetabilier i form av en rekke internasjonale matbårne utbrudd (shigellabakterier i sukkererter, *E. coli* i bønnespirer, *Yersinia* i rucolasalat). En burde åpenbart ha en egen fagrapport som gikk gjennom dette området.

En egen sak er hvordan norsk husdyrnæring i stor grad har tatt over det ansvar for importkontroll som staten tidligere hadde. Også dette mangler i notatet.

2. Kommentarer på delområder av notatet

2.1 EØS-avtalen og WTO

Som et sentralt element i debatten omkring både den norske tilslutningen til og utvidelsen av EØS-avtalen var det synet at EØS-avtalens effekter i stor grad vil avhenge av hvordan WTO-baserte tollbarrierer ville utvikle seg. Dersom WTO fører til mer handel over landegrensene vil det uvegerlig føre til mer smitte og biologisk forurensing mellom alle verdens økosystemer. Dette er ikke berørt særlig i rapporten, og burde kommet sterkere fram.

I punkt 2.2.2 sidestiller rapporten WTO med EU og EØS når det gjelder tvisteløsninger. Det reelle er at WTO-beslutninger kan gi adgang til mottiltak (straffetoll e.l.) fra den staten som har reist sak mot en annen for brudd på WTO-regler, mens EU/EØS på en helt annen måte medfører juridisk bindende konsekvenser. Diskusjonen om internasjonalisering av matmarkedet er like aktuell i dag som for 15 år siden.

2.2 Omfanget av regelverk på matområdet

Et stort problem for alle som jobber med EØS-basert regelverk er overgangen fra i hovedsak lovtekster i form av direktiver til bruk av forordninger. De blir introdusert i norsk regelverk via særegne tilpassingsforskrifter, der forordningen blir et vedlegg. Disse er oftest meget kompliserte å forholde seg til for de som skal tolke dem i den norske forvaltningen – og i de ulike næringene som berøres.

Endringer blir vedtatt som egne lovtekster uten at den opprinnelige blir endra. Man må altså ha oversikt over alle endringer og tolke betydningen av tekster som er lagt over hverandre. De ”konsoliderte” forordningene er ikke offisielle.

Notatet nevner dette som et problemområde, men har ingen vurdering av hva dette betyr for bl.a. Mattilsynets muligheter for å utøve et faglig fornuftig tilsyn på sine mange områder. Her er notatet svakt. Det kommer ikke med vurderinger som har noe med tilsynets kvalitet å gjøre, men begrenser seg til Norges muligheter for å påvirke EU.

2.3 Tilleggsгарantier, kompensatoriske tiltak og dokumentasjonsprogrammer

Rapporten sier på side 16: ”Norge fikk gjennom EØS-avtalen enkelte tilleggsгарantier”. Dette er et kraftig understatement og er heller ikke særskilt for Norge.

Prinsippet innen EU er at områder/regioner som har en særegen situasjon med hensyn til en eller annen sykdom kan få slik tilleggsгарanti, noe som medfører krav om dokumentasjon på den varen som skal introduseres i dette området. Det er et meget omfattende arbeid som er lagt ned i enkelte land for å gi en slik dokumentasjon, og Norge har gående en rekke slike programmer. Dette er en del av våre kompensatoriske tiltak, og før 1994 ble det introdusert slike program for en rekke husdyr. Andre land har gjort likedan. Forvaltningen er altså ikke bundet til stater, men til regioner.

Et forhold som også bør vurderes, er at dokumentasjonsprogrammene er ressurskrevende og har dreid mye fagaktivitet over fra direkte sjukdomsbekjempelse eller intervensjon i norske matkjeder til dokumentasjon av fravær av sjukdommer eller smittestoff. Dette har dermed neppe gagnet verken folkehelse, dyrehelse eller dyrevelferd.

2.4 Manglende biologisk orientering og usynliggjøring av faglige debatter

Det er fremdeles ingen faglig uenighet om at økt handel med biologiske varer medfører økt risiko for innslipp av fremmede organismer, både smittestoff og arter som er uønsket i naturen. I notatet tas en veldig formalistisk tilnærming til dette, og en får inntrykk av at dette på et vis ble avsluttet ved innføring av de såkalte kompensatoriske tiltakene ved utvidelse av EØS-avtalen. En rask lesing av referanselisten avslører umiddelbart at forfatteren i liten grad har forholdt seg til biologisk orientert litteratur.

Mest alvorlig er det kanskje at en leser ikke vil skjønne noe av debatten omkring

veterinæravtalen forut for Stortingsdebatten, da disse fagdebattene er manglende eller skjevt referert. Notatet nevner ikke den omfattende diskusjonen som gikk over hele landet omkring trygghet og veterinær grensekontroll. Det som ble skrevet og sagt var at muligheten for smitteinnslipp var direkte avhengig av mengde dyr og mat som ble importert.

Rapporten refererer indirekte til dette ved at den henviser til referater fra Stortingsdebatten. Referatet viser for øvrig at nesten hvert innlegg forholdt seg faglig til en rapport utgitt av Den norske veterinærforening og ikke departementets egne vurderinger. Det er merkelig at rapporten ikke har fått med seg dette. Rapporten drister seg imidlertid til å legge vekt på at blant annet “deler av veterinærmiljøet i forvaltningen” ikke hadde store motforestillinger mot å overta EUs veterinære regelverk (side 28) – men uten å referere kilde. Her burde åpenbart fagdebatten vært referert til også når det gjelder kildebruk.

Under punktet om Håndtering av munn- og klauvsjuka får en et klart inntrykk av at det var politiske grunner både for å trekke i nødbremsen og for å gjøre helomvending. Situasjonen var ikke slik, og det som skjedde var at norske veterinærmyndigheter fikk et klart inntrykk av at man innen EU ikke hadde full oversikt over hvor flere tusen potensielt smitteførende dyr i en transportprosess befant seg. Dette var alvorlig og kunne innebære spredning av smitten til nye land og regioner – også Norge. På det grunnlaget ble det oppretta kontakt mellom Dyrehelsetilsynet og landbruksministeren som så gjorde ensidig vedtak om stopp av all import av animalske produkter fra EU-land. Tre uker seinere var dette endra, og man kunne oppheve forbudet. Framstillinga i rapporten er en grov dreining av hva som skjedde.

3. Konklusjon

Notatet som det foreligger er såpass mangelfullt når det gjelder det biologiske og det veterinærfaglige området, at det vil være vanskelig å avgi en reell høringsuttalelse. Det virker merkelig at dette skal være grunnlaget for Europautredningens overordnede vurderinger av EØS-avtalen.

Nei til EU ber om at det utarbeides en egen rapport som tar opp dette temaet i lys av de faglige vurderinger som ble foretatt ved utvidelse av EØS-avtalen. Subsidiært vil Nei til EU ønske å bidra til en omfattende høringsprosess på området.